

Z P R Á V Y.

Nová vláda. Už jsme se skoro těšili z toho, že to u nás konečně vypadá jako v jiných parlamentních státech, že politický život státu reprezentují dva orgány státní moci, vláda a parlament. Při tom vláda stojí jednotná proti parlamentu, žádá ho o povolení toho a onoho, předkládá mu předlohy a klade mu počet ze svých činů. Tak nějak představovali si věc také autoři naší ústavní listiny, jak se lze v ní dočísti. U nás systém koalice a pětky změnil tuto strukturu státu docela a místo dělení moci mezi parlament a vládu oddělil předně silnou čarou opozici od koalice a v této rozdělil státní moc mezi jednotlivé státoporné strany a to v parlamentě, v pětce, ve vládě a všude jinde. Zavedl tedy zcela nově »dělení státní moci«, než o jakém se dočítáme ve Státopověděch. V posledních dnech druhého kabinetu Švehlova už se zdálo, že se poměry poněkud vytvářejí podle obvyklého obrazu parlamentní republiky, ale to nemělo dlouho trvati.

Je u nás velmi málo tradice a velmi málo zásad pro vedení státu. Ale jedna se už vžila jako samozřejmost: když se držitelé moci nemohou dohodnout a nevědí momentálně kudy kam, povolává se vláda úřednická, vláda odborníků. — Pro občana »politicky vyspělého« jest to ovšem věc anomální a nepřípustná, pro občany v politice nedostatečně vychované — a těch je pořád ještě velká většina — je to jaksi velmi přirozené, že železnice se svěrují tomu, kdo rozumí železnicím, a obchod tomu, kdo rozumí obchodu, a ne naopak. A že není dobře možné, aby jeden člověk rozuměl několika oborům, které by po sobě zastával atd. Ale ještě z jiného důvodu má občan s nedostatečně vycvičenými politicko-parlamentními buňkami jisté tajné sympatie k vládě úředníků. Ta jest totiž dosazena někým jiným a jím též sesaditelná, vláda politiků či lépe koalice dosazuje a sesazuje se sama.

Pravda je, že ve většině parlamentárních demokracií se vyvinula tradiční zásada, že si parlament resp. strany většiny sestavují vládu zpravidla ze svých lidí, zásada, která je trvale přijata do inventáře demokratismu těchto států. Ale zásada tato platí ve státech s vysokou úrovní politickou, kde parlamenty dovedou obsaditi resorty ministerské lidmi velmi zdatnými. Lidmi, kteří již za tím účelem jsou kandidováni, což u nás — jak známo — děje se výjimečně.

U nás není dosud — bohužel — úroveň politického života a politiků taková, za to máme tu výhodu, že dosud není vyvinuta nezměnitelná ústavní tradice, která by znemožňovala uvažovati o podstatných nápravách. Buď se náš politický život, úroveň jeho vůdců a schopnost osob vysílaných stranami na nejdůležitější místa povznese tak, že nebude proti nim námitek, nebo se v tomto směru poměry nezmění a pak se v občanstvu rozšíří zcela všeobecné mínění nelichotivé pro vládu politiků a příznivé vládě odborníků, trochu obdobně jako už dnes dává většina

lidí přednost učeným soudcům před porotami, kmety atd. To snad přece donutí k přemýšlení o jiném řešení. Tak trochu dává námět k úvaze právě dnešní vláda, o níž se praví, že je vládou v podstatě Švehlovou, poněvadž jím byla sestavena. Nebylo by u nás někdy možno, aby vůdce nejsilnější strany v parlamentě mající důvěru většiny složil si vládu nepravím z odborníků, ale z lidí, u nichž by členství v parlamentu nebylo podmínkou? Kolik nepěkných zjevů — hlavně pramenících z onoho zkartelování všeho veřejného — by u nás zmizelo!

—n—

Prof. Dr. Josef Drachovský — padesátníkem. Kdo zná našeho profesora finančního práva, neuvěří tomu. A ani my bychom tomu nevěřili, kdyby úřední dokument nám to nad pochybu jasněji nedosvědčil. Profesor Drachovský, jenž habilitoval se dne 29. srpna 1902, byl jmenován mimořádným profesorem dne 12. února 1909 a řádným profesorem práva finančního a státního účetnictví dne 10. listopadu 1912. Jest nejen učitelem práva finančního, nýbrž přednáší i státní účetnictví a v této funkci vychoval celou řadu účetních úředníků. Literární práce prof. Drachovského vyznačuje se pílí, a má tu přednost, že jest neobyčejně mnohostranná. Nemělo by významu vypočítávati množství děl jeho, poukážeme tu pouze na jeho »Přehled finančního hospodářství (2. vydání), bez něhož žádný právník neopustí právníckou fakultu, »Československé účetnictví státní« a »Všeobecné účetnictví«, kterážto díla jsou v české literatuře jednak jediná vůbec, jednak dosud nepředstížená. Z jiných prací profesora Drachovského vynikají: »Rakouské premie cukerní«, »Mezinárodní finančníctví« a »Hospodářství ve státních podnicích«. Nesčíslné jsou však články prof. Drachovského v odborných časopisech, speciálně v oboru financí obecních, v nichž platí autor za odborníka. Časové problémy najdou v něm vždy ochotného vykladatele, důkaz to, že vědec se neuzavírá dennímu životu. — Profesor Drachovský byl v převratovém roce 1917/1918 děkanem právnické fakulty university Karlovy. Studentstvo má na něj v této funkci vzpomínky nejlepší. Za jeho děkanátu byl totiž rozpuštěn Všehrd pro činy projevující národního ducha spolku. V době, kdy jiní činitelé upadali do malomyslnosti, děkan profesor Drachovský chránil mladé právníky od persekuce. Jeho zásluhou bylo, že rozpuštění Všehrdu nezasáhlo hlouběji a že bylo možno organizací spolku udržeti do nové éry národního života. Spolek československých právníků Všehrd měl v něm vždy svého příznivce a studentstvo svého přítele. Padesátiletí není žádný věk, a zvláště ne pro profesora Drachovského. My pak používáme této příležitosti k vyjádření svého blahopřání s přáním, aby přízeň jeho mladému dorostu právníckému zůstala dále zachována.

—á—

Několik otázek z obecné státovědy. V semináři ústavního práva prof. Weyra na právnické fakultě brněnské v zimním semestru 1925/26 referovali mimo jiné někteří členové semináře (M. Hejdušek, Jos. Krejčí, J. Slovák a J. Bláha) o tom, jak řeší některé zajímavé problémy obecné státovědy nedávno vyšlá kniha H. Kelsen a Allgemeine Staatslehre (Berlín, 1925). Pro zajímavost temat otiskujeme zcela stručné výtahy z těchto referátů podávající tak jednak zprávu o činnosti zmíněného semináře jednak částečnou informaci o významném díle Kelsenově.

Nauka o vzniku státu. Problém, o němž již mnoho se psalo, jenž však pro svou obtížnost dosud uspokojivě dořešen nebyl, problém vzniku státu, je stížen hlavně dosavadní nejednotností poznávacího hlediska sociologického. Neboť otázka vzniku státu jest (viz Weyr »Soustava« str. 53) otázkou metanormativní. Kelsen, jenž na počátku své »Allgemeine Staatslehre« zabýval se též právě zmi-

něnou neujasněností method sociologických, přikročuje v § 6. k podrobnému probrání otázky o vzniku státu s náležitou ujasněností rozdílů mezi právem a sociologií.

Otázka o vzniku státu se Kelsenovi rozpadá na dvě části. První — otázka vlastní, patřící do sféry kansálního poznávání — jest otázkou, za jakých historických, přírodních, ekonomických atd. podmínek vzniká stát; druhou otázkou — náležející do oboru dle Kelsena ideologického — se ptáme, za jakých podmínek a jak mění se útvary jen sociální v útvary státní.

Otázku první snažily se rozřešit mnohé theorie na př. o společné národnosti, jazyku, přirozených hranicích a pod., leč dosud výsledky nestačí. Otázku druhou zodpovídá Kelsen poukazem na určitý normativní charakter, jenž je každému i primitivnímu sociálnímu útvaru immanetní, neboť každá společnost omezuje nějak svobodu jednotlivých členů a ukládá jim nějaké povinnosti vůči celku, povinnost pak je pojem normativní. Tu pak jeví se řečená změna sociálního řádu v právní řád t. j. stát nikoliv náhlým převratem, nýbrž »kontinuem časového vývoje.«

Dále zabývá se Kelsen dvěma nyní často užívanými teoriemi o vzniku státu, teorií rodinnou a teorií třídního boje. První vidí vznik státu v rodině nebo (dle Schurtze) v starých spolcích mužů rázu Männerbünde, Alterklassen a p., druhá vidí vznik státu v bojovné srážce dvou tlup, jež jsou hospodářsky heterogenní a jedna druhou si podřídila, nebo v tom, že jedna vrstva si při změně hospodářského žití podřídila pracující vrstvu a tu že k zabezpečení tohoto nemravného poměru si založila stát.

Obě tyto theorie odporují historickým zkušenostem o rázu prvních známých státních útvarů a zvlášť druhá jest jen myšlenkovou spekulací svých původců (Marx, Engels, Gumplovicz) mající sloužiti ochraně kolektivního vlastnictví, rozbití dosavadního státu buržoazie a konečně anarchii, jak vidíme z theorie o zániku státu přímo s ní korrespondující.

Nauka o ospravedlňování státu. Problem ospravedlňování státu zařazuje Kelsen do politické etiky. Jest jím rozuměti odvozování oprávněnosti existence státu z určitých vrcholných ideálů. Jednotlivé politické teorie t. j. teorie odůvodňující znutnost státu dělí Kelsen podle obsahu těchto ideálů.

Na prvním místě uvádí anarchismus, ač jak sám uznává, teorií politickou není, ježto stát neguje, ba dokonce ve svých krajních důsledcích popírá jakékoliv »sollen«. Nezůstává však důsledným. Prohlašuje svobodu jedince za objektivní princip a už tím staví se nějakousi zákonností. Řád přírodní je ideálním řádem společenským. V něm je vše takové, jakým má býti. Odpadá tedy rozdíl mezi »sein« a »sollen«. Z toho plyne důležitý důsledek metodologický: věda o státě je vědou řídicí se hlediskem kausálním. Další důsledek: stát existující, jakožto historické faktum, tedy nějaké »sein« je přirozený a tudíž nutně dobrý, což však anarchismus právě neuznává.

Etatismem neboli politismem označuje Kelsen ony teorie, které ospravedlňují stát v jeho funkci donucovací. Z nich uvádí na prvním místě teorií liberální, vidící ve státě nutné zlo, které jest omezení na míru nejmenší. Další teorií je konservatismus, kladoucí důraz na kolektivum, jímž je rozuměti stát, vůči němuž individuum nemá valné ceny. Státní socialismus vidí ve státě vhodný prostředek k uskutečnění svého ideálu rovnosti.

Další politickou teorií, teorií moci, nazývá Kelsen logickým omylem, ježto hledí ospravedlniti stát t. j. »sollen« poukazem na fakticitu.

Nesprávnost teorie uznávací vidí Kelsen v tom, že otázka po ospravedlnění státu je kladena ve formě: proč mám já, subjekt

povinnostní, právního řádu poslouchati. Tedy stát t. j. něco objektivního, je ospravedlňován subjektivním názorem jedincovým.

Metafyzické teorie ospravedlňující stát vůli boží neb jiné metafyzické bytosti znamenají podle Kelsena beznadějný pokus odvozovati »sollen« ze »sein« a to když ne z obyčejného »sein«, tedy alespoň z nějakého »über-sein«. Tímto exkursem do metafyziky se doufá, že se překlene dualismus mezi »sein« a »sollen«. Vskutku se zdá, že jedině metafyzika může uspokojiti touhu po jednotě vše obepínající. Avšak vědecké poznání se přes propast mezi »sein« a »sollen« nedostane.

Zbývá t. zv. teorie psychologická, opírající oprávněnost existence státu o starou, byť i z nedostatku experimentů nepřesnou zkušenost. Jí se však daný problem neřeší, neapok komplikuje, neboť odbudeme-li otázku, zda má stát existovati poukazem na jeho nutnost v zájmu kultury, blaha a štěstí obyvatelstva, zůstává nezodpověděno, jak má býti tento stát upraven, neboť kultura, blaho, štěstí jsou pojmy kryjící v sobě zcela různé ideály často navzájem se potírající.

Problém státní moci. Stát pro panující nauku je předmětem pozorování jako něco reálného. Proto i jednotlivé prvky, jichž v definicích státu se používá, mají do sebe specifické vlastnosti tohoto pozorování — jsou chápány jako existentní. Tak i státní moc, jež panující naukou bývá pokládána za nejdůležitější prvek každého státu a jeví se jí též jako jistý druh kausálně působící síly. Tím ovšem může dojíti výrazu jen skutečnost, že lidé si podrobují jiné jedince, ne však onen specifický vztah k jednotnosti státního svazku, jenž pro stát je charakteristický a který je jedině možný na základě určitého právního řádu.

1. Tvrdívá se, že státní moc je mocí faktickou, rovná se vůli státu. Ale vůle jest jen typický, v psychologickou formu obrácený výraz pro normu. Je-li státem vyřčeno nějaké chtění, je tím míněno něco, co býti má, i když si to podání vždycky neuvědomuje. To vyplývá i z toho, že státní moc — původně st. teorií chápána jako fakt kausálním pozorováním zjištěný — jeví se v konečném vývoji jako určitá, právně kvalifikovaná moc. Leč i v primitivních poměrech byla státní moc mocí právní. V tvrzení o vedoucí vůli tkví již nutně předpoklad právního řádu, který stanoví, že určité osoby mají nařizovati a jiné poslouchati. Řídící vůle sama je už generálním pr. řádem a ten se potom rozrůstá ve stále se komplikující systém. Proto tvrdí Kelsen, že metamorfosa státní moci ze skutečné v právní není snad státní teorií pevně stanovená nebo stanovitelná změna historická — nýbrž jen záměna pojmů uvnitř této teorie — na venek chybně aplikovaná.

2. Klade se důraz na panující charakter státní moci. Tím má dojíti výrazu nejen objektivní platnost právního řádu po př. jeho motivační působení, nýbrž i to, že právní řád sám reguluje své tvoření. První pramenná norma (jež mnohdy není ani slovně vyjádřena a jest jí jen předpokládati) dosazuje autoritu, jejíž výroky mají zavazovati. Ale i normy nižšího stupně dosazují takové nižší autority právní; i právo zvykové, aby se mohlo konkretisovati v individuální právní normy — (rozsudky, právního jednání) — musí delegovati autority. Vzniká tak celá hierarchie norem různé právní relevance, z nichž nižší vyplývá z vyšší. Tento odstín panujícího charakteru státní moci vládnoucí nauce pravidelně uniká, ježto si neuvědomuje, že úkon, v němž panství se projevuje, nepodrobuje druhého proto, že byl vysloven, napsán, či jinak vyjádřen, nýbrž že má funkci podřizovací jediné jako norma, k jejímuž vydání byl její subjekt delegován jako autorita norem vyšší a která je součástíkou právního řádu.

3. Také donucení př. státní moci přichází v úvahu jen jako obsah normy — ne ve své faktické podobě. Právní řád je řádem do-

nucovacím, poněvadž má objektivní platnost. Platí zcela neodvisle od přání a chtění subjektů zavázaných. Proto se říká, že stát pevně drží ve svém svazku, silnou rukou — a že nelze nebo skoro nelze státní moci uniknouti a vidívá se v tom rozdíl státu a ostatních svazků nevládnoucích, jichž moci — jako nevládnoucí — vymknouti prý se lze. V tomto lišení jde zřejmě o záměnu pojmů, absolutní působnosti (nemožnosti úniku) a objektivní platnosti státního řádu. Vždyť povinnost vůči státu mohou fakticky býti porušeny zrovna tak jako povinnosti k jiným svazům (spolku na př.) — aniž by musil následovati vždy akt donucovací. Zloději všude jsou trestáni jen, jsou-li chyceni. Co tedy se týče absolutní působnosti norem není rozdílu mezi spolkem a státem. Leč ani stran objektivní platnosti podstatného rozdílu není mezi panující mocí státu a mocí jiných svazů bez této vlastnosti. Nikdo nemůže se vymknouti právní povinnosti vůči této ani oně, pokud tato povinnost trvá. Jde tu tedy jen o otázku, za jakých podmínek začíná nebo končí platnost celého právního řádu a částí jeho. To pak se nijak neztotožňuje se vstupem nebo vystoupením ze svazu. Zachytiti rozdíl mezi státem a jinými svazy bylo by možno jen na základě úvahy, že jsou svazy, které mají oprávnění uvnitř jistých hranic normovati skutkové podstaty zakládající povinnosti, že zmocnění k tomu vychází od vyššího řádu a tento že si vymíňuje bezprostřední možnost stanovití, které donucovací akty mají nastoupiti pro případ porušení povinností. Proto není nijakého »vlastního« řádu oněch svazů, neboť je dán řádem vyšším.

Státní řád je suverenním, nemůže čerpati (má-li býti zachována existence samostatného státu) své právní relevance od žádného jiného řádu, ovládá, podřizuje a donucuje, takže jeho platnost má všechny vlastnosti, které panující nauka připisuje t. zv. státní moci.

Nauka o dělení moci státní. Nauka o dělené moci státní jest základním principem, konstituční monarchie. Ve své původní podobě jest pouhým politickým postulátem t. j. požadavkem úpravy nesnesitelných státních poměrů, vyvíjejících se od dob Richelieu-ových a vrcholících v zásadě neomezené moci panovnické plynoucí z práva božského. Pokud se tato nauka projevuje v této podobě, pokud jest předmětem úvah lidí pouze politicky prakticky působících, nemožno jí vytýkati nesprávnosti. Pochybenost její vzniká tím okamžikem, jakmile bere na sebe podobu státně-theoretického poznatku, jakmile se počalo mylně tvrditi, že trojdílnost státní moci plyne z podstaty činnosti státní. Tato základní theoretická nesprávnost o existenci tří mocí státních vedla vlivem politických hesel k další nesprávnosti, t. j. k zrovnoprávnění těchto tří mocí. »Chyba nauky o státní moci spočívá tedy v tom, že, aby zachovala technické oddělení moci zákonodárné a výkonné (v š. smyslu) ve státě (o to že především šlo; požadavek oddělení soudnictví od správy jest sekundárním), zdůrazňovala logickou neodvislost moci zákonodárné od moci výkonné a že tento názor dlouho dovedla udržeti.«

Jest mylnou představou, že svoboda poddaných může býti zaručena oddělením moci zák. od moci výk., zrovnoprávněním a přidělením jich dvěma různým, na sobě nezávislým orgánům. Vždyt nic nebrání moci zák., aby novými zákony stlačila svobodu poddaných na minimum. A kdyby poddané v ochranu vzala moc výk., jednala by protizákonně. Jen účinná zdržlivost zák. orgánu může svobodu poddaných zachrániti. Té má býti dosaženo zvláštním složením parlamentu, na základě diferenciace zájmů provedeným. Jedině tak možno politickou svobodu občanů zabezpečiti, ač ani takovému zákonodárnému sboru není cizí snaha obmezovati individuální — svobodu — vždyť »zákonodárství jest samo o sobě obmezováním svobody«. Tedy ne pouhým organisovaným izolováním mocí,

nýbrž jich zvláštním přidělením možno politickou svobodu občanů zaručiti.

Žádáme-li, aby moc zák. od moci výkonné (v š. smyslu), byla oddělena, čili aby tvoření různé hodnotných norem bylo svěřeno různým, na sobě nezávislým orgánům a uvědomíme-li si při tom, že každá vyšší norma jest formálně i materiálně »Erzeugungsregel« pro normu nižší (zákon pro nařízení, pro rozsudek), dojde nutně k závěru, že přesné oddělení moci zák. od výkonné (v š. smyslu) jest theoreticky vůbec nemožné. Tak se tomu má i v praxi. Formální i materiální soulad mezi normou vyšší (zákonem) a normou nižší (nařízením) jest zaručen odpovědností nižšího orgánu za svůj úkon normotvorný. A tato odpovědnost — v konstituční monarchii i v republice odpovědnost ministrů, parlamentu — jest to, co princip přesného oddělení moci zákonodárné a výkonné porušuje. O oddělení moci zákoné a výkonné bylo možno mluvit jedině při vztahu parlamentu k neodpovědnému panovníkovi, jakožto representantu a chefu exekutivy. Poněvadž však tento zase má v konst. státech účast na zákonodárství jest vyloučeno mluvit v konst. státě o přesném oddělení moci. Tím ovšem zůstane nedotčen politický význam tohoto nedokonalého oddělení.

Nauka o dělbě státních moci dá se pochopit jen historicky. Ona — jsouc realizována — jest výslednicí boje mezi principem autokratickým a demokratickým. Ti, kteří zachraňovali na ústupu jsoucí princip monarchický, byli nuceni ji přijati, aby zachránili, aspoň to, co se dalo a při tom zaznamenali čestný ústup. Odpůrcové principu monarchického viděli v ní záruku občanské svobody. Odtud její přeceňování, odtud tvrzení, že princip dělení moci jest v podstatě principem demokratickým. »Zrovna tak málo jest demokratickým, jak málo jest autokratickým, neboť poslední princip chce veškeru nerozdělenou moc předati panovníkovi, první lidu.« Pojmy »demokratický« nebo »nedemokratický« jsou pouze relativní. Ostatně ani nejčistší demokracie nemůže odstraniti ve skutečném životě protivu mezi vládnoucími a ovládanými. Neméně jest zajímavo, že není to izolace jednotlivých státních moci, nýbrž naopak jich sblížení, dorozumění mezi nimi, kompromis, jež jsou hybnou silou moderní demokracie.

Historickou funkci nauky lze nejlépe pozorovati na požadavku oddělení soudnictví od správy. Tento požadavek jest v poměru k oddělení moci zák. od výk. (v š. smyslu) požadavkem druhotným. Mohl vzniknouti, až se ujasnil problém správy, což se stalo, když stát potřením zřízení feudálního rozšířil svou moc až na pole, na němž se pohybovali již poddaní. Poněvadž později v boji mezi autokracií a demokracií lid reklamoval zákonodárství pro sebe a soudnictví pro nezávislé soudce, zůstala správa polem, na němž ustupující princip monarchický mohl uplatňovati svůj vliv. Zapomnělo se, že není theoretické rozdílu mezi činností správní a soudní, ježto obě jest aplikací normy na konkrétní případ a mezi oběma funkcemi volena kompetenční čára. Proto jsou v rukou moci správní spojeny tak právně odlišné akty, proto jsou marny všechny snahy po stanovení rozdílu mezi oběma funkcemi a po stanovení přesné kompetenční hranice mezi soudy a správními úřady. Dělitko, jež přiznává soudům ony záležitosti, v nichž převládá zájem poddaných nad zájem státním, úřadům správním pak ony, v nichž jest tomu naopak, není právní, poněvadž v právu má rozhodovati jedině logický důvod, nikoliv zájem. Jelikož odkazuje na poměr sil, ukazuje zároveň na své politické kořeny. Také ta okolnost, že ve správě jest ve větší míře přípustná volná úvaha, není schopna stanovit rozdílnost funkcí. V dnešní době zejména správní soudnictví nutí k tomu, aby se rozdíl mezi soudnictvím a správou přestal pozorovati ve své historické funkci a jako historické faktum a probádal se vědecky.

Neštěstí v Truhlářské ulici zavdalo podnět také k různým novinářským zprávám o otázce povinnosti vojenské správy k náhradě škody. Otázka ovšem pozbyla akutnosti tím, že vojenská správa přirozeně už z ohledu na veřejné mínění povinnost náhrady dobrovolně převzala, ač podle litery zákona k tomu povinna nebyla. Avšak objevila se znovu stará mezera zákonodárství v oboru náhrady škody: nedostatek zákonné úpravy otázky ručení státu za škody způsobené jeho orgány a zřízení. Od vydání ústavní listiny už uplynulo 6 let, ale po zákonu slíbeném v § 92. ještě není potuchy.

Také jiná otázka se tu naskytá, totiž otázka zvýšené odpovědnosti při užívání tržaskavin a jiných předmětů nebezpečných ať majetku či životu lidskému. Máme zde typický příklad, kde se možná prokáže, že nelze nikomu přičítati ani úmysl ani nedbalost, a přece se zdá protismyslnou myšlenka, že by v takovém případě nebyl povinen náhradou ten, kdo oněch předmětů užíval a nebezpečí tak přivodil, tedy v našem případě vojenská správa, která onen náklad dala převážeti Prahou. — A ještě maličkost: pan min. Stříbrný v debatě v sněmovních výborech mimo jiné pravil, že podle zákona stát je sprostěn povinnosti náhradní poněvadž nastala zde vis maior. O vis maior přece nemůže býti řeči tam, kde jde o událost, způsobenou ať už vadnou konstrukcí střeliva, či vadou v transportu anebo jinou vadou, ale konec konců jistě ne něčím, co by bylo lze považovati za vnější neodvratitelnou událost. Pan ministr, resp. jeho právní rádce si patrně neuvědomil, že jest rozdíl mezi vis maior a náhodou, rozdíl, který právě při náhradě škody může míti význam. J. B.

Fond Heyrovského. Usnesením poslední valné hromady na návrh starého výboru přistoupil »Všehrd« k novému oboru činnosti, jemuž dosud se nevěnoval, či lépe řečeno snad nemohl věnovati: jest to podpora nemajetných členů. Věc tím pozoruhodnější, že podnět k založení tohoto fondu nebyl dán z venčí, darem, nýbrž že jde o institut zcela svépomocný, ježž umožnila dlouholetá práce hospodářská a šetrnost. Tím nemá býti ovšem řečeno, že snad odmítáme příspěvi mimo spolek; již vzhledem k účelu jest každá pomoc vítána. Fond ovšem nemohl býti z jmění Všehrdu dotován tak, aby mohl ihned vstoupiti v činnost: k tomu dojde asi v roce 1928. Ve statutu fondu, ježž má vypracovati komise, má alespoň podle intencí těch, kdo dali k jeho založení podnět, dojíti vyjádření zvláštní zřetel k studiu podporovaných. Jaromír Basch.

Z Masarykovy sociologické společnosti. V roce 1926 promluvil Dr. E. Chalupný na schůzi, konané spolu s I. sekcí Sociálního ústavu »O studiu sociologie na universitách švýcarských«. Přednášející poukázal na to, že všech sedm švýcarských universit nemá více posluchačů, než naše universita Karlova. Proto je možný intensivnější styk a spolupráce mezi učiteli a posluchači. Ze sedmi universit jsou tu čtyři francouzské a tři německé; sociologie je více pěstována na universitách francouzských, tak jako i ve Francii více než v Německu. Na francouzských universitách švýcarských existuje buď, jako je v Ženevě, samostatná fakulta věd hospodářských a sociálních, výslovně rovnocenná ostatním fakultám, nebo, jako jest v Lausanne, samostatná pobočka právnické fakulty, nazvaná školou sociálních věd, která udílí hodnosti akademické (licenciát, doktorát), nebo konečně, jako je v Nüchatelu, vedle právnické fakulty sekce věd hospodářských a sociálních. Na všech těchto fakultách, resp. v sekcích náleží sociologie mezi hlavní předměty. V celku dochází sociologie ve Švýcarsku na universitách větší pozornosti než u nás, kde zejména na právnických fakultách se nedomohla dosud vůbec zastoupení. Dr. Jindřich.

Terminus a quo. Jak oznámily některé denní pražské listy, započalo se dne 12. března 1926 pracovati na stavbě fakulty právnické s budováním zdíva. Doufáme, že od tohoto terminu a quo nebude třeba

počítati těch šest »suchých« let, takže brzy budeme práti o terminu ad quem, do něhož z určeného šestiletí na celou stavbu zbývají již pouze roky čtyři.

Brikcí z Lička. Do Naši Řeči X. 1926, str. 29.—30. napsal F. Š. stručnou, ale výstižnou poznámku o správném názvu tohoto známého a proslulého právníka českého. Udává, že jméno mistrovo jest odvozeno od pojmenování kraje kouřimského, odkud Brikcí pocházel, a jež znělo správně »Zličsko«. Ale mistr Brikcí při svém povýšení do stavu šlechtického r. 1529 si vyžádal, aby mu byl dán přídavek »z Lička«. Tohoto tvaru se totiž mylně již užívalo dávno před ním na př. u Dalimila. Poněvadž však mistr Brikcí skutečně dostal tento přídavek »z Lička«, musíme jej považovati za jeho vlastní jméno a zachovávat je v původním znění psáti tedy správně »mistr Brikcí z Lička«.

Ča.

Právnícká jednota na Slovensku konala dňa 21. februára t. r. vo svojich miestnostiach v Bratislave svoju riadnu valnú schôdzu za pomernej četnej účasti členov. Schôdzu riadil predseda Jednoty, predseda súdnej tabule Dr. Fajnor. Jednatel'skú zprávu predniesol Dr. Cyril Bařinka. Činnosť Právníckej Jednoty za uplynulý administratívny rok nebola taká, ak by si bolo treba želať. Zprávu pokladničnú predniesol Dr. Šimkovič. Najdôležitejšou časťou schôdze bol však referát redakcie »Právneho Obzoru«, ktorý P. J. vydáva a ktorý je súčasne aj orgánom ministerstva unifikácie. Časopis tento — zriedkavý zjav u vedeckých časopisov našej republiky — je aktívny a P. J. odhodláva se k veľmi vážnému kroku: chce ho vydávať v novom ročníku štrnásťdenné za nezmenených predplatne rátając s dvojnásobným zvýšením počtu predplatiteľov. Zaujímavá je aj štatistika odberateľov Právneho Obzoru. Tento mal v r. 1925 2019 predplatiteľov a sice: obce a verejné notariáty 856, advokáti 431, úradníci politickej správy 181, sudcovia 140, sudy 81, župné a okresné úrady 77. Čo do teritoriálneho rozdelenia odberateľov, mal P. O. 1.804 odberateľov na Slovensku, 154 v Čechách, 50 na Moravě a 3 vo Sliezske. Valná schôdza usniesla sa na tom, že aj ďalej má byť P. O. venovaný len právu súkromnému, trestnému a administratívne. V zaujímavej debata, ktorej sa súčasťnili okrem iných Jeho Magnificencia prof. Dr. Laštovka a senátny predseda Nejvyššieho súdu Dr. Záturecký, bolo vyslovené želanie, aby Právny Obzor všimal si viacej kuriálnej judikatúry predprevartovej, a aby P. O. vychádzal na osobitných hárkoch podľa právnej materie (trestné právo zvlášť, atp.), ktorému požiadavku z technických dôvodov nie je možné zadostučiniť. V novom ročníku podujme sa Právny Obzor aj redakcie slovenských rozhodnutí Najvyššieho súdu.

Po prevedení volieb, ktorými bol znovu doterajší výbor zvolený (predseda Dr. Fajnor, podpredseda prof. Dr. Laštovka, jednatel' Dr. Bařinka), bola schôdza predsedom zakľúčená.

Dr. Jaromír Berák.

Nemístná reklama. Jistá velká nakladatelská pražská firma chystá vydati překlad velmi důležitého zákoníku. Jak se právě dovídáme, obrátila se tato firma na jednotlivá ministerstva žádajíc, aby ministerstva prohlásila, že s textem takto přeloženým souhlasí. Některá ministerstva správně odmítla vyhověti této žádosti, poukávajíc, že jedině dosud autentickým textem je text německý a dokud nebude vyhlášen jako zákon nový zákon československý, jím také zůstane. Ale nebylo by divu, kdyby v návalu práce některým úřadům ušla pravá tendence vydavatel'ské firmy. Pak bychom ovšem ztěžji mohli neupozorniti na tuto nesprávnosť. Či nekazí si již dotyčné vydání předem dobrou pověst, jestliže musí použití ke svému doporučení takovéhoho způsobu, zatím co dobrá věc se má doporučiti sama? vr.

Založení Mezinárodního sdružení pro sociální pokrok. Ve dnech 21.—26. září 1925 bylo v Bernu ustanoveno sdružení toto: ustanovující schůze zúčastnilo se skoro 150 delegátů v zastoupení 21 národů.

Sdružení vzniklo z asociace pro potírání nezaměstnanosti, z asociace pro zákonitou ochranu dělnickou a z komitétu pro sociální pojištění. Účelem sdružení jest propagovati snahy po pokrokovém řešení problémů sociálně-politických, propracovávatí vědecké návrhy na sociální reformy a působiti na veřejné mínění účastnických států. Dr. Jindřich.

Demokracie a volební řády. Pod tímto názvem uveřejnil v posledním čísle *Parlamentu* (roč. V., č. 1) prof. Weyr článek, jehož hlavní myšlenkou je, že poměrné zastoupení nehodí se pro náš politický život. Weyr praví o sobě, že se z něho — původně zásadního příznivce poměrného zastoupení — stal z Pavla Šavel. Weyr vychází tu ze stanoviska, že politická strana jest dána programem. Diví se, jak se mohou pak při obecních volbách sdružovati strany s nejprotichůdnějšími programy, jak se mohou voličové domáhati, aby si panašováním vybrali nejlepší lidi z různých stran. Nechápe, jak mohou tytéž strany s tímž programy vystáčiti při jakýchkoliv volbách, ať jde o obsazení kuratoria divadla či obrazárny, o zastupitelstva místní neb zájmové samosprávy či o celostátní parlament. Postrádá politickou moudrost voličstva, které by odmítalo kandidatury stran, jež mu předkládají programy nemající co činiti s korporací, o jejíž volbu jde. A žasne nad tím, jak před posledními volbami přestupovali svými stranami zklamaní přístušníci do stran ideově zcela protichůdných.

Weyr má pravdu, je-li jeho základní předpoklad správný a ten podle běžného pojetí politických stran je správný. Myslíť však, že nás už dosavadní zkušenost poučila dosti o tom, že politická strana není společností lidí, které pojí jednotný světový názor nebo alespoň jednotný názor na záležitosti státní a veřejné nebo vůbec nějaké ideové pojtítko. Je jakási pověra mezi vzdělanými lidmi, že lidé nebo aspoň t. zv. inteligenti mají světový názor. To není pravda. Uvědomíme-li si, co to je světový názor a jakou duševní práci stojí dopracovati se k pevnému a jasnému stanovisku jen v jediné složce jeho (tak na př. v názoru na náboženství, národnost), vidíme, že to není ani možné. Největší lidé historie neumírali pro světový názor, nýbrž pro názor na určitou otázku jeho. Není-li to možno u vzdělanců, jak pak to chceme hledat u širokého členstva politických stran? Je známo, že každá veliká myšlenka ať filosofická, vědecká či náboženská, jakmile ji vneseme do širších vrstev lidových, změní se v heslo a jen v této podobě ji můžeme lidu tradovati. Heslo jest formulace myšlenky přizpůsobená citům, instinktům a zájmům mas. A v politice především zájmům. Lidé volí a vstupují do stran politických podle toho, jak se domnívají, že strany budou chrániti jejich zájmy. Nečiní-li tak — z jakéhokoliv důvodu — podle hlediska zájmového, činí tak proto, že se jim ta či ona strana nejlépe zamlouvá. A to nejenom svým politickým programem, který může více nebo méně se blížití onomu zpola podvědomému komplexu mínění, citů a tendencí, který tvoří vše, co lze nazvati »světovým názorem« toho kterého občana. Ale strana může se zamlouvatí nečím známějším a zjevnějším, dosavadní svojí činností a zejména lidmi v ní činnými. Strany tedy nejsou ideovými sdruženími lidí, nýbrž *m o c e n s k ý m i f o r m a c e m i p o l i t i c k é h o b o j e*, které získávají občany všemi prostředky motivačními. Veškeru ideovost strany, pokud nespočívá výhradně v oné sféře zájmové (strany stavovské, třídní), lze formulovatí zpravidla velmi stručně, nějakým matným programovým obrysem, nějakou obecnou tendencí politickou. Ale ani ona zcela základní politická směrnice (na př. individualismus, kolektivismus, nacionalismus) není součástí světového názoru většiny občanů. Politické strany jsou dány svojí zevní mocenskou organizací jako útvary sociologické, mající velitele a vojáky, disciplinu, jmění a takový či onaký válečný arsenál, t. j. aparát motivační (odborně: agitační) pro dobývání politického vlivu na všechny záležitosti veřejné.

Díváme-li se takto na politické strany, pak všechny ony nepochopitelné zjevy Weyrem uváděné jsou nám srozumitelnější. Právě proto, že při správě obce naprosto nezáleží na světovém názoru, vyjádřeném v programu té či oné strany, mohou se sdružovati strany s programy zcela protichůdnými a právě proto volič může chtít, aby ve správě komuny seděli nejlepší lidé různých stran. Právě proto mohou tytéž strany kandidovati stejně do kuratoria divadla, do zastupitelstva obce i do parlamentu, poněvadž myslí-li tak málo voličů na jejich program při volbách parlamentních, nemyslí při těch ostatních na něj nikdo. Tam totiž působí daleko více všechny ony ostatní motivační prostředky stran. A také oni přeběhlíci — ač je nechceme obhajovati — dopouštějí se jen činu vojáka, který opustil svůj pluk, aby šel po případě bojovat pod prapor jiného kondottiera, ale ne činu člověka, který zradil ideu či svůj mravní názor.

Není to mravní a politický indiferentismus, nýbrž konstatování odporovaného fakta, chápeme-li politickou stranu ne jako program, nýbrž jako sociální útvar, který se vytvořil mezi občanem a státem. Myslím, že tento názor na politické strany pod tlakem přesvědčivé skutečnosti časem pronikne a nebojím se, že bude mít za následek ještě větší snížení veřejné morálky. Naopak zdá se, že pak bude jasno, že ve stranách s nejrůznějšími programy možno dělati práci stejně dobrou i stejně špatnou.

Jiná je otázka, zda se nedoporučuje tento nový sociální útvar více nebo méně upravit i organisovati právně. A jiná je též otázka, má-li pravdu autor zmíněného článku, když vytýká rozkladnost národní povahy československé a optimánský režim členů parlamentu stran a poměrného zastoupení. Z. Neubauer.

LITERATURA.

Msgr. Dr. Mořic Pícha, metropolitní kanovník v Praze: Přeshlo-li rakouské právo jmenovací na vládu republiky československé. — Praha 1925. Zvláštní otisk z Časopisu katolického duchovenstva. — Kniha tato posuzující rozhodnutí nejvyššího správního soudu ze dne 10. ledna 1923, č. 315/23, jímž bylo schváleno stanovisko ministerstva školství a národní osvěty, resp. vlády československé, že jmenovací právo rakouského císaře přeshlo podle posledního odstavce § 69. ústavní listiny na vládu československou, staví se proti tomuto názoru. Vyřešení otázky, kterou autor pokládá za zásadní postulu katolické církve, se stále odkládá, a dlužno přiznati, že výtka autorova do nedůslednosti postupu československé vlády jest oprávněná. Neboť vláda hájí sice své právo obsazovati duchovenstvo na beneficia nižší, neuplatňuje však svého práva co se týče beneficií vyšších. Sporu také se vláda československá vyhýbá tím způsobem, že jmenuje ze své moci vždy tu osobu, kterou církevní úřady buď samy již jmenovaly, nebo kterou jmenuvati chtí. Otázka jest také značnou měrou otázkou politickou, a proto vláda asi nechce ji rozřešiti jednou definitivně. Autor zmíněné knihy zabíhá také často ve své snaze cbenhájití ultramontánní stanovisko papežovo na pole politické, a argumenty právní ponechává stranou. Kniha jest však velice poučná, dávajíc nahlédnutí přehledným způsobem na stanovisko papežské ve jmenování církevních hodnostářů katolických. Stanovisko toto jest konečně známo: papež, třebaž že by z důvodů oportunních vzdával se výlučné ingerence na jmenování duchovenstva nižšího, trvá důsledně na svém nároku na jmenování hodnostářů vyšších, kteří nižšímu duchovenstvu jsou nadřízeni přímo nebo nepřímo: to jest biskupů a dignit kapitulních. Jmenování jich považuje se za *ius divinum*, a důsledek toho pak jest, že církev neustoupí za žádnou cenu, ba za žádných podmínek, a že jest odhodlána vésti boj do krajnosti. Autor se svého stanoviska vy-